

secundum indictum gloriosi regis Pippini super pagum locumque illum gerebat, et princeps operis ipsius erat, nomine Abba [F., Abbo], sumptis secum collegis, equum ascendit, ac, circumagrato calce, tumuloque inspecto, repente cujusdam caballus pueri, ex improvise tantum pedibus terræ impressis, ruinæ penitus casura tentabatur, anterioribusque humo infixis cruribus volutabatur, donec ii qui agiliores solertioresque exstiterant, descensu suis præpropere caballis, equum terræ inhærentem extraherent. Sed stupendum statim ac spectaculo dignum iis qui aderant ostensum est miraculum, et limpidissimus extra consuetudinem illius terræ fons ^a miræ suavitalis gustu indulcatus prorumperebat, et per incognitos pe-

^a Istius fontis meminit Joannes Gerbrandus, in Chronici Belgici lib. III, cap. 16.

^b Non Rabanus Maurus monachus et abbas Fuldensis, postea archiepiscopus Moguntinus, qui Lullo desinente necdum natus erat; sed alius quidam cognominis, et forte in is ipse quem Lullus Moguntiacen-

ne trans meatus profuebat, ut rivus jam maximus esse videretur. Quo obstupefacti miraculo, exsultantes atque alacres domum reversi, ea quæ viderunt plebibus divulgaverunt.

CONCLUSIO AUCTORIS,

Quam Georgius Wicelius in Hagiologio edidit ex ms. Cod. Fuldensi.

Ego Willihaldus episcopus, etc. Vitam et passionem Bonifacii conscripsi primum in ceratis tabulis ad probationem Lulli et Megengaudi, post eorum examen in Pergamenis rescripsi, atque hoc in loco qui dicitur sancti Victoris extra muros Moguntia, ubi Lullus et Rabanus ^b vacabant orationibus, etc.

sis antistes commendat epistola 62 inter Bonifacianas, his verbis: *Similiter pro duobus laicis Megenfrith et Hrabanz missas unusquisque vestrum cantet.* Porro ædis sancti Victoris muri semirutu hactenus supersunt, intra quos Weossenawensis parochia, teste Serario in Hist. Mogunt., lib. I, cap. 31.

ALIA VITA S. BONIFACII

Auctore ORILONO, monacho Benedictino, qui post medium sæculum XI vixit.

PRÆFATIO

AD MONACHOS FULDENSES.

I. Petitionibus vestris, fratres Fuldenses, prout scientiæ meæ permisit parvitas, parere studui. Petitis enim ut sancti Patris nostri Bonifacii Vitam præcipuo quidem elegantique, utpote sancti Willihaldi, stylo antiquitus editam, sed in locis quibusdam ita infirmo intellectui obscuram, ut difficile pateat quo ratio tendat, hanc ego sententia apertiori reserarem. Quam nimirum petitionem in primis, miratus cur, tot Patribus peritis tam inter vos quam circumquaque commemorantibus hucusque relictis, mihi imperito et liberalis scientiæ admodum ignaro tam arduum opus injungere vel excogitaveritis, pro nihilo duxi. Deinde cum quidam ex vobis mihi referret, jam antea pro eodem opere laboratum fuisse apud sanctum Leonem ^a papam, ita ut nonnullos libros vultu plenius ad hoc instrueretur abbas Egbertus, scriptoremque ei simul Romam transmisisset, ipsosque libros eo defuncto et opere petito minime expleto ibi remansisse, tunc misertus talium apposui aliquando animam, volens scilicet implere petita, si alla astipularetur scientia. Cumque diu velle mihi adjaceret, perficere autem in me non invenirem, dicebant vobis, quod vellem, quodque nequirem. Sed vos, ut scitis, eadem crebro repetistis, dicentes, si mihi tantummodo solida inesset voluntas, a Domino cætera præstari. Exhortatione ejusmodi sæpe incitatus, tandem tentavi vestros implere precatus, confidens in eo quam maxime qui dixit: *Aperi os tuum, et ego adimplebo illud (Psal. LXXX);* quique

^a Intellige Leonem papam IX, a quo Egbertus, qui et Eppo, ab anno 1058 ad 1058 abbas Fuldensis,

B sicut in paucis sæpe victoriam præstans, sic etiam in imperitis peritiam tribuens, gratiæ suæ potentiam ostendit. Hæc autem ideo præmisi, ne quis, me forsitan tantum opus ultro arripuisse per arrogantiam arbitratus, diceret magnæ præsumptionis esse causam, illa quæ a quolibet sancto viro utcumque fuerunt prolata ab ullo deinceps quasi emendatore in aliud transferri. Quasi non ipsa sanctorum prophetarum sanctissimaque Evangelii dicta multis obscuritatibus involuta, a nonnullis scriptoribus in aliam linguam, vel in apertiore sententiam fuerint translata.

2. His itaque prælibatis contra detractores universos, quibus nihil est dulcius quam alios lacerare, aliis laqueos ponere in via qua ipsi nolunt incedere, jam deinde lectori pandere cupio quia id mihi maxime fuit studii in opere isto, ut sententiam eandem verbis apertioribus proferrem, exceptis his quæ ob sui difficultatem et obscuritatem investigare penitus nequivi. In tantum autem faciliora sequebar, ut, sicuti probari potest, alicubi eadem verba ponerem. Quid enim nobis infirmis, qui spectaculum facti sumus mundo, nodosa et perplexa oratio? Habeant amatores scientiæ sæcularis Tullium, nos imperiti et ignobiles, despecti et contemptibiles, sequamur Christum, qui non philosophos, sed pisces elegit discipulos.

3. Inter hæc illud notum facio dilectioni vestræ, quia cum in ipso libro quem me explanare petistis inspicerem plurima tam miraculorum quam epistolarum insignia non haberi, quæ in aliis libris inveni, molitus sum ex ipsis colligere, et in locis quæ opportuna videbantur inserere. Fortassis enim ille venerandus vir qui Vitam sancti Bonifacii in primis

vetera monumenta quibus patroni sui acta illustraret postulavit. Hinc Othlozi ætatem colligere licet.

scripsit virtutes ejus multas epistolasque nesciens A prætermisit. Sed mihi consideranti litteras omnes quas de eo habetis, in nullis major tanti præsulis auctoritas, quam in epistolis ab ipso vel ad ipsum directis videtur esse. Ibi namque apertissime inspicitur quanta veneratione primitus fuerit susceptus a pontifice Romano, qualiterque eum ordinatum miserit ad prædicandum cunctis Germaniæ populis; quanto etiam labore eandem Germaniam ad Christi fidem convertit; et quod non solum a paganis et hæreticis, sed etiam a pseudo-Christianis et pravis sacerdotibus eam velut a luporum morsibus eripuerit; quantam gratiam a Francorum principibus Carolo-manno scilicet et Pippino obtinuerit, qui postquam cum Ecclesiæ Møguntiacensi præsulem decreverat, eandem quæ prius Ecclesiæ alteri subdita erat, pro illius amore simul et honore, metropolim totius Germaniæ, apostolico pontifice consentiente, effecerit; quot sedes episcopales statuerit, quæ privilegia quibusdam Ecclesiis obtinuerit. Postremo et illud ibi speculatur, quod etiam vobis modo peropus est, quomodo corporis sui locum, cœnobiū vide'iret vestrum, possessionibus et decimis specialibus sublimaverit.

4. Tanta igitur auctoritas licet a modernis quibusdam sacerdotibus annulletur ^a, continget tamen eis in testimonium damnationis, quod scientes terminos antiquos et sanctorum Patrum decreta non debere transgredi, summopere transgrediuntur, obliti verborum illorum quæ Dominus ad electos pastores vel doctores in Evangelio dicit: *Qui vos audit, me audit; et qui vos spernit, me spernit* (Luc. x). Neque enim hæc verba de præcedentium temporum rectoribus solummodo dicta sunt, sed etiam de illis qui usque ad consummationem sæculi Ecclesiam suam sunt recturi, non destructuri. Nam de destructoribus et perversis pastoribus Dominus alibi dicit: *Væ vobis legis peritis, qui tulistis clavem scientiæ, et ipsi non intrastis, nec alios intrare permisistis* (Luc. xi). Et rursum: *Væ vobis, hypocritæ, qui decimas mentham et anethum et cuminum, et graviora legis præcepta reliquistis, hoc est, iudicium, misericordiam, et fidem. Hæc oportuit facere, et illa non omittere* (Matth. xxiii). Multa quoque in Ezechiele propheta hujusmodi pastoribus dicuntur. Sed, si placet, interrogemus eosdem pastores, quomodo velint sua roborare, si præcedentium Patrum statuta judicaverint esse destruenda; vel quomodo ædificium superpositum stare possit, si fundamenta eis sunt ejicienda. Fundamenta namque Ecclesiæ suæ primi Patres fuere, sicut scriptum est: *Fundamenta ejus in montibus sanctis* (Psal. lxxvi, 1). Quicumque igitur lapidum superpositorum fundamenta talia sequi dedignatur, de ædifi-

cio cœlesti eliminatur. Ad hæc etiam dicamus quoddam argumentum, quod omnibus constat notum. Si quis itaque ditionis suæ silvam exstirpandam pro agri cultura aggreditur, quantæcunque longitudinis et latitudinis voluerit agros exinde sibi nec metitur; aliis vero non ea, sed qua vult mensura partitur, habens potestatem unicuique prout vult dividere. Cum ergo hoc ita esse sciatur ab omnibus, cur, rogo, ignoratur quod primi principes Ecclesiarum, apostoli scilicet, omnesque qui eorum vestigia sequentes, unicuique genti sacram fidem primitus tradiderunt, exstirpatis errorum variorum silvis, in quibusdam populis ac provinciis potestatem haberunt possessiones vel decimas quæ sibi contingebant illi et illi ecclesiæ donare, quandoquidem, juxta sanctorum canonum decreta, decimas in quatuor portiones ^b dividentes, unam sibi, alteram clericis, tertiam pauperibus, quartam restaurandis ecclesiis tradiderunt? Nunquid avaritiæ suæ tantummodo consulentes in distributione decimarum obliti sunt pauperum restorationisque ecclesiarum, sicut modo, prohi dolor! cernimus agi? Canones enim sancti ex quorum auctoritate exiguntur decimæ, non solum decimas dari, sed etiam inter varios jubent distribui, ut in urbibus quibuslibet et vicis xenodochia habeantur, ut pauperes et peregrini alantur. Sed tam sanctum, tam necessarium, præceptum in plurimis locis non solum minime curatur, sed etiam fene ignoratur. Nam solummodo illud legitur, quod episcopis decimæ sint tribuendæ. Quid vero exinde agendum sit, vel si quidquam aliud curandum sit circa monasteria, tam a clericis (miserabile dictu!) quam a laicis destructa, citraque judicia Christianæ religionis solversa, oblivioni seu ignorantiae commendatur. Unde vereor ne de præsentis temporis rectoribus avaritiæ inexplibili corruptis Psalmista prophetizans dixerit: *Corrupti sunt et abominabiles facti sunt in studiis suis* (Psal. xlii). Cum enim nihil dicendum sit corruptum nisi quod prius fuit integrum, rectores vel pastores quique in hoc quidem dici possunt fuisse integri, quia a Deo sapientia omnimoda ad iudicium verum faciendum erant instructi; ideo autem corrupti, quia non secundum datam sibi sapientiam, sed juxta lucri obtinendi quantitatem judicant. Atque utinam ipsi pastores tantummodo dedignarentur pauperibus decimas dividere, et non alios quosdam (monachos dico, apud quos aliqua adhuc hujusmodi cura exercetur) prohiberent, moliti antiquæ traditionis decimas ab eorum jure auferre. Cur igitur sanctus Bonifacius, cui Deus tantam in omni Germania potestatem contulit, ut quovis vellet, ecclesias cœnobiaque fundaret, sedes episcopales statueret, parochiasque earum divideret, non cuilibet loco, quem sibi

^a Nicolaus Serarius hæc refert ad tempora Wide-radi abbatis Fuldensis, quando Hezelonis Hildenesheimeusis episcopi factione monasterium Fuldense rebus fere omnibus spoliatum est, teste Lamberto Scafnaburgensi, ad ann. 1065. At querela hæc de solis decimis rectius quadrat pseudosynodo Erpesfordensi anno 1075 habitæ, ob exigendas decimas

Thuringorum, quæ res Thuringos cum Saxonibus contra regem exacuit, ut legitur in ms. Chronico Magadaburgensi.

^b Id etiam præcipit Gregorius papa II, infra, in lib. 1, cap. 18; quod adhuc vigeat tempore Hincmari, ut patet ex ejus Capitulari, cap. 16. Lege Conc. Aurelianense, can. 5.

specialiter elegit, possessiones et decimas aliquas donare potuit? Nonne per eandem auctoritatem, qua moderni pontifices militibus aliisque secularibus hominibus decimas dare solent, sanctus Bonifacius monachis vel pauperibus erogare easdem potuit? Si reliqua ejus statuta videntur sancta, si omnia quæ canonicis distribuit sunt laudanda, cur, quæso, hoc solum quod monachis et pauperibus dedit decernitur injustam? Heu! heu! quod is cui plurima divitibus dare licuit licentiam dicitur non habere pauperibus vel pauca erogare. Super hoc obstupescite, cœli, orbis quoque terrarum et universi qui habitant in eo doleant, quia mundus jam in maligno positus est, adeo ut vivere invidet, illos extinguere audeat, qui ad hoc specialiter electi et segregati sunt de mundo, ut majori studio intercederent pro ipso.

5. Sed hujus querimonie interjectio jam finiat, ut ad id unde recessimus stylus revertatur. Dixi namque prius, quod iterum dico, quia inter omnes litteras quas de sancto Bonifacio habetis, epistolam illius mihi præcipuam viderentur. Unde quascunque huic operi necessarias invenire potui, in unum colligere studui, sperans aliquem æmulum, et tantæ auctoritatis ignarum lectorem exinde posse edificari. Proinde et vos, fratres Fuldenes, unico peto atque admono, ut easdem epistolas intentione summa legatis; Deo supplicantes, ut per ejus preces, a quo vel per quem scriptæ sunt, quique (ut in eis legitur) sanctam Ecclesiam in Germania positam maximo labore a pravis sacerdotibus quandam eripuit, nunc etiam a similium potestate vos locumque vestrum defendere dignetur. Duos autem libellos, adjuvante Domino, tam de Vita sancti viri quam de epistolis supradictis scribere gestio; in priori quidem referens quis fuerit, quidque ante acceptam Moguntiacensis Ecclesie sedem in sancta Ecclesia laboravit: in altero vero quid postea usque ad finem vitæ suæ gloriosum egerit.

Quis sim qui vobis fero munus tale laboris,
 Vos quoniam scitis, nolite, precor, dare multis,
 Ne persona mei vilis faciat mea sperni.
 Sit magis hoc studium vobis deposcere Christum,
 Ut vobismet placita maneat præsentia scripta.

LIBER PRIMUS.

I. — *Bonifacius puer ad vitam monasticam anhelans.*

Cum gens Anglorum sacræ fidei jugo per sancti Gregorii papæ apostolatum subdita, ejus suffraganeis meritis, in sanctorum virorum procreatione præ multis nationibus splendere cœpiasset, multaque lumina sanctæ Ecclesie, quibus variorum cordium obsecrationes illustrarentur, protulisset, inter hujus mundi lumina sanctam quoque Bonifacium, velut luciferum quemdam, cæteris sideribus clariorem, huic mundo edere meruit. Qui nimirum, magna, parentum sollicitudine nutritus, magnarum etiam virtutum per incrementa temporum amator est factus. Nam eum adhuc parvulus esset, si quem forte clericum

vel laicum verbi divini notitiam deferentem audire contigisset, mox quantum ætatis suæ tenetudo prævaluit, quid sibi suæque qualitati exinde profectuosum foret tractare cœpit. Cumque ita meditatione diuturna sese ad superna erigeret, patri etiam ea quæ animo gerebat revelavit, et ut suæ consuleret voluntati rogavit. Audiens hæc autem pater ejus primum obstupuit, deinde eum increpans, nunc mihi, nunc vero blandimenti, ad sæcularis vitæ curam impellere studuit. Ad hæc etiam ut ejus animum adhuc tenerum a concepti perfectione propositi facilius declinaret, promisit se post vitæ suæ tempora eum et prædiorum et omnium rerum suarum hæredem facturum. Præterea protestatus est lubricæ ætati humanaque fragilitati tolerabiliorem esse activam vitam quam contemplativam, meliusque esse inter medios vel extremos regni cœlestis cives quolibet studiis facilioribus contubernium querere, quam per maxima et pene impossibilia perfectionis certamina incipere; deinde vero dum ea nequit percurrere, in via delicere.

II. — *Patre tandem annuente, eam proficitur.*

Sed puer sanctus, virtute divina jam plenus, quanto magis eum pater revocare ad secularia sudebat, tanto constantius in inceptis perdurare, et ad sacram litterarum notitiam pertingere, anhelabat. Unde miri dispensationis judicio factum est ut pater, qui solus erat impedimento, repentina infirmitate correptus, priusquam mentis pertinaciam deponeret, puerumque per legatos idoneos ad monasterium, quod prisco nuncupatur vocabulo Alescaucastro dirigeret, commendans eum Wolfhardo venerabili ejusdem monasterii abbati, a quo protinus (sicut monasticus ordo posebat) benigne susceptus, fratribus commendatus, universa religionis munia quæ hujusmodi ætas permisit, bene cœpit, meliusque de die in diem complevit.

III. — *Pie institutus, ad aliud monasterium migrat studiorum ergo.*

Postquam vero pueritiæ annos transcendit, in tantum se venerabilium institutis fratrum et sacræ lectionis subdidit exercitio, ut quibuslibet momenti auferentur in eo multarum insignia virtutum, impleturque in illo quod Psalmista de quorundam profectu testatur dicens: *Ibunt de virtute in virtutem* (Psal. viii). Denique cum, incessabili sacrarum Scripturarum meditationi deditus, omnem regularis vitæ disciplinam sub præfati abbatis gubernatione per annos plures custodiret, ibique tam pro desiderii sui quantitate quam doctorum penuria in lectione divina satiari nequiret, cum consensu abbatis fratrumque suorum, ad monasterium, quod usque hodie dicitur Nuiscelle, pervenit, et beatæ memoriæ Winberti abbatis, qui venerabiliter eidem monasterio tunc præfuit, magisterium elegit. Ubi tandem tam grammaticæ artis metricæque subtilitatis quam spiritualis intelligentiæ desiderata eruditione potitus, adeo in hac pollere cœpit, ut ejus scientiæ fama undique divulgata, ad ipsum etiam alii causa discendi

confluerent. Verumtamen ex tanta scientiæ dono sese nullatenus extollebat, nullum minoris ingenii spernebat; sed quanto majori vel litteratoriæ intelligentiæ vel aliarum virtutum excellentia a Deo præcæteris promovebatur, tanto humilior, tanto devotior ad ejus compassionis et subjectionis studium sentiebatur, recolens jugiter illud Sapiientiæ: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus (Eccl. iii).*

IV. — *Sacerdos ordinatus anno ætatis xxx.*

Cum ergo eo quo diximus nisu, et ipse alios humilitate ac subiectione præveniret, et illum alii, scientiæ ejus rumore incitati vel ipsius saluberrima doctrina instructi, mutuo honore prævenirent ut patrem, universis in ejus laudem conclamantibus, atque ad singulos ecclesiastici ordinis gradus eum promoventibus, tandem ad sacerdotalis officii dignitatem triginta aut eo amplius annos habens eligitur. Suscepta vero sacerdotii dignitate qualem se exhibuerit in utriusque hominis contritione, [Forte conditione] ut Sacramenti cœlestis dignus fieret participatione, melius colligitur ex operum suorum testimonio, quam ullo verborum indicio.

V. — *Synodi statuta ad archiepiscopum fert.*

Eodem vero tempore regnante In, West-Saxonum rege, nova quædam seditio in partibus illis exorta est, pro qua compescenda statim prædicti regis præcepto primatumque suorum consilio synodale servorum Dei statuitur concilium. Quo dum omnes convenirent, et dissensionis exortæ causam desinirent, sapientibus quibusdam placuit ut universa ibi definita ad archiepiscopi venerabilis Cantuariæ civitatis, qui dictus est Berthwaldus, notitiam deferrent. Cui rex, una cum omnium clericorum atque laicorum multitudine consentiens, sciscitatus est quis potissimum hujus legationis delator esse potuisset. Tunc præcipuus inter eos archimandrita Winberth, cujus superius mentionem fecimus; et Wintra, qui monasterio Wessexburch dicto præsidebat; et Beorwart, qui cœnobium quod Glestingaburch nuncupatur regebat; necnon et alii multi venerabiles viri sanctum Bonifacium accitum adduxerunt ad regem, dicentes eum legationi tantæ idoneum. Moxque, commissa a rege legationis ejusdem causa adhibitisque secum sociis, profectus est ad Cent (*Id est, Cantuariam*), et archiepiscopo prænominato sapienter, quemadmodum edoctus erat, omnia per ordinem intimavit, et post non multos dies reversus, præfato regiæ prædictis servis Dei ex legationis commissæ responso strenue peracto, magnum universis contulit gaudium. Qua de re nomen ejus tam apud sæculares quam apud ecclesiastici ordinis viros celebre habebatur, adeo ut postmodum in eorum synodali sæpissime peteretur interesse conventu.

VI. — *Abbate agre consentiente, in Frisiam trajicit.*

Sed quia mens ejus, Deo jam delita, ab omni humano favore fuerat sequestrata, cepit omnimodo tractare qualiter parentum affinitumque suorum consortia relinquere, et ad aliqua procul posita loca pro Christi nomine posset transmigrare. Cumque

hæc secum diutissime tractaret, solertissimeque deliberaret, tandem ad prædicti abbatis notitiam detulit, et eum ad voluntatis suæ consensum magna precum instantia declinare studuit. Qui licet talia adversans diu poscenti obstiterit, licentiamque hujusmodi negaverit, postremo tamen, providentia divina prædestinante, convaluit sermo petentis, et tantam abbatis fratrumque suorum devotionem simul et curam adoptato itineri habere meruit, ut ei necessaria quæque pro viatico impenderent, variasque supplicationes cum lacrymis prolatas pro eo agerent, postulantes ut angelus Domini bonus comes ejus ubique esset, eumque ad prospera cuncta dirigeret. Ad hæc etiam duos fratres, quorum corporali spiritualique juvamine sustentaretur, secum abire permiserunt. Sicque, utriusque hominis supplemento suffultus, prospero cursu profectus est, pervenitque ad locum qui antiquo Anglorum et Saxonum vocabulo appellatur Lundenwic; ac, non multo transacto postliminio, transiit ad Dorstet, ibique aliquandiu commoratus, debitas Deo persolvit die noctique laudes. Sed quoniam per idem tempus hostilis dissensio, exorta inter Carolum principem gloriosumque ducem Francorum et Ratbodum regem Frisonum, populos ex utraque parte perturbabat, maximaque pars Ecclesiarum Christi, quæ Francorum prius in Frisia subiectæ erant imperio, Ratbodi persecutione incumbente, idolorum culturæ lugubriter reddebatur, ideoque vir Dei, perspecta tantæ perversitatis mole, ex illis partibus discessit, et pervenit ad Trecht; ibique etiam commoratus aliquantis diebus, advenientem regem Ratbodum allocutus est, obsecrans ut a tanta pravitate quiesceret.

VII. — *Reversus in patriam, abbatis mortui locum recusat. Romam petit.*

Post hæc vero, peragratis illius terræ partibus, sollicite exploravit si alicubi in ea provincia prædicationis pateret locus. Cumque diuturna inquisitione intelligeret se frustra ibidem prædicando laboraturum, arida spirituali fertilitate arva reliquit, et ad natale solum transmigravit. Interea accidit ut monasterii sui Pater, deposito carnis ergastulo, vitam præsentem finiret; cujus obitu fratres nimium contristati, sed a beato viro spiritualibus colloquiis lactificati, et ut, regularis vitæ normam conservantes, Patrem quemlibet spirituales eligerent omnimodo instructi, omnes ipsum sanctum, qui eo tempore Winfrid dicebatur, unice precabantur, ut pastorem super eos suscipere curam dignaretur. At ille, altiora quæque in animo gerens, non eorum preces ullo superbiæ fastu despexit, sed quæ intentio sua esset humiliter pandens, quod scilicet, despectis cunctis patriæ facultatibus atque honoribus, pro Christi amore proque aliorum salute peregrinari vellet, cum omnium charitate et licentia fratrum vota susceperat. Et ut eisdem votis major auctoritas eveniret, adiit etiam ipsius loci episcopum venerandum, nomine Danielem, petens quatenus ejus benedictione et litteris commendatitiis ad Romam profecturus uti

nobis magnificæ fidei vestræ constantiam, etc.) (*Vide, A infra, epist. 8.*)

XX. — *Et populo Thuringorum.*

«Gregorius, servus servorum Dei, universo populo Thuringorum. Dominus Jesus Christus Filius Dei, Deus verus, etc.» (*Vide, infra, epist. 7.*)

XXI. — *Altsaxonibus.*

«Gregorius papa universo populo provinciæ Altsaxonum. Sapientibus et insipientibus debitor sum, fratres charissimi, etc.» (*Vide, infra, epist. 9.*)

XXII. — *Carolo duce præbante, Hessos aggreditur.*

Tantarum itaque litterarum auctoritate suffultus, sanctus præsul Bonifacius proficiscitur in Germaniam, veniensque ad præfatum principem Carolum, litteras ei Romani pontificis detulit, seseque illius dominio atque patrocinio subjiciens, cum consensu ejus in Hessorum metas, quibus et antea prædicare cœperat, perrexit. Illuc ergo adveniens, reperit plures ex eis relicta Christianæ religionis cultura variis erroribus implicatos. Alii namque lignis et fontibus clam vel aperte sacrificabant, alii vero aruspicia et divinationes, præstigia et incantationes exercebant; quidam autem alia nefanda quædam sacrilegia intendebant, pauci in via veritatis quam semel acceperant perstiterant. Quorum etiam consilio arborem quamdam nitæ magnitudinis, quæ prisco paganorum vocabulo appellabatur arbor Jovis, in loco qui dicitur Gasmere, servis Dei secum astantibus succidere tentavit. Adejusmodi autem arboris incisionem magna paganorum multitudo concurrat, cupientes in sanctum virum, velût inimicum deorum suorum, inter ipsa incisionis opera irruere et interficere. Sed dum eadem paululum incideretur, mox quasi nutu divino agitata, in quatuor partes disrupta est. Quo viso, pagani, qui illuc mente perversa convenerant, abjicientes omnem malitiam, benedicentesque Deo, crediderunt. Tunc sanctus præsul, consilio inito cum fratribus, ex illa ingentis arboris mole oratorium construxit, hocque in honorem sancti Petri apostoli dedicavit.

XXIII. — *In Thuringia falsos Christianos revincit. Ordorfense monasterium condit Michaeli, qua occasione.*

His itaque peractis, ad Thuringiam quoque profectus est, illiusque populi principes magna ex parte a Christiana religione deficientes corrigere studuit. Postquam enim religiosorum ducum dominatio in eis cessavit, cessare etiam Christianæ religionis intentio cœpit; falsique quidam Christiani, quorum nomina sunt Drotwini et Bertheri, Canbereth et Hunred, inter eos hospites, maximam hæreticæ pravitatis introduxerunt sectam. Qui scilicet fornicatores et adulteri, cum validissimum adversus hominem Dei excitarent conflictum, veris verborum oppositionibus confutati, dignam recompensationis sortiti sunt sententiam. Nam excommunicati et expulsi sunt de Ecclesia. Cum autem prædicationis ejus fama undique emanaret, credentiumque multitudo excrevisset,

• Paulo aliter anonymus. Alios ex gente sua, alios

A ecclesiæ instaurantur, monasteria ædificantur. Tunc etiam congregata servorum Dei multitudine, constructum est monasterium in loco qui dicitur Ordorf, sub honore sancti Michaelis archangeli. Qui scilicet omnes apostolico more viventes, labore proprio victum vestitumque acquisierunt. Cur autem in honore sancti Michaelis constructum fuerit idem monasterium, breviter dicendum. Nam cum sanctus Bonifacius prædicando et baptizando in Thuringiam transiret, et prope flumen cui nomen est Oraba, tentoriis fixis pernoctaret, tunc per totam noctem lux magna de cœlo sese protendens, locum ubi manebat episcopus circumfulsit: in qua etiam luce sanctus Michael archangelus adveniens, episcopo apparuit, eumque alloquens, in Domino confortavit. Mane itaque facto, B laudans et benedicens Deum, ibidem missarum solemniam celebravit. Deinde in eodem loco prandium sibi parari præcipiens, sed a ministro suo audiens cibum quo vesci posset se non habere, respondit: Nonne qui multitudinem populi in deserto quadraginta annis manna de cœlo misso potuit pascere, mihi indigno servo suo non prævalet ad unius diei refectorem escam impendere? Hæc cum dixisset, ut mensa sibi apponeretur præcepit. Interea quædam avis advolans, piscem talem qui ad unius diei refectorem sufficeret attulit, et ante mensam projecit. Quo viso, sanctus præsul Deo gratias retulit, piscemque allatum cito præparari jussit. Illo vero præparato et comeso, reliquias in flumen projici præcepit.

XXIV. — *Unde hæc acceperit auctor.*

C Exinde cœptum carpens iter et Thuringiam peragrans, diligenter investigavit, cujus ille locus esset, ubi visio tanta sibi apparuit. Compertoque quod Hugo, qui dicebatur Senior, illius loci possessor esset, petiit ab eo ut sibi dare dignaretur. At ille petita annuens, primus omnium Thuringorum hæreditatem suam tradidit venerando præsuli; deinde vero Albot alique plures contigua prædicto loco prædia tradiderunt. Illis igitur adeptis, sanctus Bonifacius rediens, in eodem loco fructa extirpare, terramque incolere jussit, et, jacto fundamento, ecclesiam construi fecit. Hæc autem in libro quodam antiquo scripta reperiens, ideo inserere decrevi, ut, agnita causa unde monasterium prædictum extractum fuerit, et ipse locus, et fundator ejus, angelica visitatione digni, D : ubi veneratione majori habeantur.

XXV. — *Cooperatores ex Britannia ascribit.*

Prædicans ergo et baptizans sanctus præsul Bonifacius in Thuringorum et Hessorum regionibus, perspexit messem quidem esse multam ibi, sed operarios paucos ad copiosam multitudinem credentium instruendam. Unde in provinciam patriamque suam mitens, exinde tam feminas quam viros religiosos, scientiæque varia imbutos, plures venire fecit, sulque laboris onus inter eos divisit. Inter quos erant præcipui viri Burchardus et Lullus, Willibald et Wunnibald frater ejus, Witta et Gregorius: feminas vero religiose, matertera scilicet sancti Lulli, nomine ex parte Franciæ, nonnullos etiam de finibus Hiberniæ

Chunibilt, et filia ejus Berathgit, Chunidrut, et Tecla, Lioba et Waltpurgis soror Willibaldi et Wunnibaldi. Sed Chunibilt et filia ejus Berathgit vixit eruditæ in liberali scientia, in Thuringorum regione constituebantur magistræ; Chunitrud in Bagoariam destinata est, ut verbi divini semina ibidem spargeret; Tecla vero, juxta fluvium Moin, in locis Kihlingen * et Ochsnofrutt nuncupatis collocavit; Liobam quoque ad Biscufesehein, ut illi multitudini virginum congregatæ præses constituit.

XXVI. — *Gregorio III nuntios misit. Pallium ab eo accipit cum epistola.*

Cumque millia hominum tam per se quam per suos provinciales ad fidem sacram perducta [*Fort. producta*] baptismatis unda diluisset, jam defuncto beatæ memoriæ Gregorio Secundo sedis apostolicæ præsule, et Tertio Gregorio eandem sedem obtinente, iterum beatus Bonifacius Romam legatos misit, qui, apud præsulem prædictum prioris amicitie fœdera renovantes, omnem familiaritatis gratiam quam ab antecessore suo habuisset expeterent, omnemque subjectionem apostolicæ sedi debitam a se promitterent, conversionem quoque plurimorum in Germania habitantium intimarent. Postquam vero legati supradicti Romam venientes, venerabili papæ talia donuntiabant, statim Deo gratias retulit: deinde non solum omnia familiaritatis et amicitie jura a sancto Bonifacio postulata promisit, sed etiam ea quæ minime petiit, idem archiepiscopus Pallium direxit, epistolam quoque continentem diversa, pro quibus interrogatus fuerat, præsuli sancto remisit, cujus exemplar subsequenter inseretur.

« Reverentissimo et sanctissimo fratri Bonifacio coepiscopo, ad illuminationem gentis Germaniæ, vel circumquaque in umbra mortis morantibus gentibus, in errore constitutis, ab hac apostolica sede directo, Gregorius servus servorum Dei. Magna nos habuit gratulatio lectis, etc. » (*Vide, infra, epist. 25.*)

XXVII. — *Monasteria duo exstruit.*

Redeuntes ergo nuntii, et gratiosa præsulis apostolici dona scriptaque reportantes, lætissimum efficiunt sanctum Bonifacium. Unde et debitas Deo laudes gratiasque agens, duas mox ecclesias Domino construxit, unam quidem in Fridestur, quam in honore principis apostolorum sancti Petri consecravit; alteram vero in Hamanaburch, quam in honore sancti Michaelis archangeli dedicavit. Duo quoque monasteriola duabus subjunxit ecclesiis, hisque non miniam Deo servientium concionem subrogavit, ubi lucusque laudis et servitutis divinæ officia peraguntur. Quæ postquam gesta sunt, sanctus Bonifacius *elegit, quatenus adessent sibi cooperatores in vinea Domini. Ex quibus fuerunt hi: Wigbertus ex parte Anglorum, beatus vero Gregorius ex nobili prosapia Francorum, Sturmus vero venerabilis et Lul, Megingot, Willibaldus, suusque germanus Wunibaldus, et alii quamplurimi. Lege Acta sanctorum Liobæ et Waltpurgis, infra.*

* Chitzzinga appellatur in Vita sancti Stormii, num. 14, nunc oppidum situm ad Mœnam fluvium in Fran-

A Bagoariorum terras, quibus per idem tempus Hugbertus dux præerat, adiit, prædicationisque studium apud eos diligentissime exercens, tanto divinæ emulationis zelo armatus est, ut quemdam schismaticum hæretica pravitate plenum, nomine Ermwolfum, juxta canonum decreta, damnasset [*damnaverit*], atque ab Ecclesia expulisset. His peractis, rursum ad eos qui sub suæ gubernationis diocesi commorabantur remeavit, circueiens ubique et instaurans quæ cura poposcit Ecclesiarum.

XXVIII. — *Romam tertio profectus, donaria refert et litteras ad episcopos.*

Et etiam tempore Romam ire decrevit, tam pro hoc ut apostolici Patris, cujus faciem necdum agnoverat, salubri frueretur agnitione simul et colloquio, B quam ut se sanctorum apostolorum, aliorum sanctorum in urbe Romana quiescentium orationibus commendaret. Profectus ^b ergo illuc, multa comitante turba Francorum et Bagoariorum, necnon ex Britannia convenientium, præsentatusque apostolice, benigne susceptus est ab eo; tantaque a cunctis Romanis veneratione habebatur, ut multi ad salutarem ejus doctrinam confluerent, illumque diu secum retinerent. Posthæc vero cum remeare decerneret, muneribus et reliquiis sanctorum pro quibuscunque petiit datis, honorifice ditatus est a præsule apostolico. Adhuc etiam ei epistolas quasdam episcopos, abbatibus atque principibus cunctis in Germania constitutis transmittendas dedit, quarum exemplaria subsequenter his inserentur.

C « Gregorius episcopus, servus servorum Dei, dilectissimis vobis omnibus episcopis, venerabilibus presbyteris, religiosis abbatibus omnium provinciarum. Domino cooperante et sermonem confirmante, præsens sanctissimus, etc. » (*Vide, infra, epist. 43.*)

XXIX. — *Ad optimates et populum Germaniæ.*

« Gregorius papa universis optimatibus et populo provinciarum Germaniæ, Thuringis et Hassis, Bortharis et Nistresis, Wedrevis et Lognais, Sudvudis et Gr.veldis, vel omnibus in orientali plaga constitutis. Quoniam decessor noster sanctæ recordationis Gregorius, etc. » (*Vide, infra, epist. 44.*)

XXX. — *Et ad episcopos Bajoariorum.*

D « Dilectissimis vobis episcopis in provincia Bagoariæ et Alamanniæ constitutis, Wigoni, Luidoni, Rudolto et Wivilo, seu Addæ, Gregorius papa. Catholica sanctorum Patrum auctoritas jubet, ut, etc. » (*Vide, infra, epist. 45.*)

XXXI. — *In Bajoaria tres episcopos instituit.*

Acceptis ergo talibus epistolis, sanctus Bonifacius a Roma discessit, Italianque perveniens, Ticinæ urbis ingressus est mœnia, et apud Liutprandam conia, sub ditione marchionis Ambarensis Lutherani. ^b Tertia hæc Bonifacii profectio Romana contigit haud dubie anno Christi 758 circiter autumni; reditus vero anno insequenti, quo cum episcopus in provincia Bajoariorum instituisset, facti sui approbationem a Gregorio papa accepit *iv Kal. Novemb., imperii Leonis 55, indict. 9*, id est anno 748, infra, cap. 32.

nobis magnificæ fidei vestræ constantiam, etc.) (Vide, *infra, epist.* 8.)

XX. — *Et populo Thuringorum.*

«Gregorius, servus servorum Dei, universo populo Thuringorum. Dominus Jesus Christus Filius Dei, Deus verus, etc.» (Vide, *infra, epist.* 7.)

XXI. — *Altsaxonibus.*

«Gregorius papa universo populo provinciæ Altsaxonum. Sapientibus et insipientibus debitor sum, fratres charissimi, etc.» (Vide, *infra, epist.* 9.)

XXII. — *Carolo duce probante, Hessos aggreditur.*

Tantarum itaque litterarum auctoritate suffultus, sanctus præsul Bonifacius proficiscitur in Germaniam, veniensque ad præfatum principem Carolum, litteras ei Romani pontificis detulit, seseque illius dominio atque patrocinio subjiciens, cum consensu ejus in Hessorum metas, quibus et antea prædicare cœperat, perrexit. Illuc ergo adveniens, reperit plures ex eis relicta Christianæ religionis cultura variis erroribus implicatos. Alii namque lignis et fontibus clam vel aperte sacrificabant, alii vero aruspicia et divinationes, præstigia et incantationes exercebant; quidam autem alia nefanda quædam sacrilegia intendebant, pauci in via veritatis quam semel acceperant perstiterant. Quorum etiam consilio arborem quamdam nixæ magnitudinis, quæ prisco paganorum vocabulo appellabatur arbor Jovis, in loco qui dicitur Gesmere, servis Dei secum astantibus succidere tentavit. Ad ejusmodi autem arboris incisionem magna paganorum multitudo concurrat, cupientes in sanctum virum, velût inimicum deorum suorum, inter ipsa incisionis opera irrueret et interficere. Sed dum eadem paululum incideretur, mox quasi nutu divino agitata, in quatuor partes disrupta est. Quo viso, pagani, qui illuc mente perversa convenerant, abjicientes omnem malitiam, benedicentesque Deo, crediderunt. Tunc sanctus præsul, consilio inito cum fratribus, ex illa ingentis arboris mole oratorium construxit, hocque in honorem sancti Petri apostoli dedicavit.

XXIII. — *In Thuringia falsos Christianos revincit. Ordorfense monasterium condit Michaeli, qua occasione.*

His itaque peractis, ad Thuringiam quoque profectus est, illiusque populi principes magna ex parte a Christiana religione deficientes corrigere studuit. Postquam enim religiosorum ducum dominatio in eis cessavit, cessare etiam Christianæ religionis intentio cœpit; falsique quidam Christiani, quorum nomina sunt Drothwin et Bertheri, Canbereth et Hunred, inter eos hospitantes, maximam hæreticæ pravitate introduxerunt sætam. Qui scilicet fornicatores et adulteri, cum validissimum adversus hominem Dei excitarent conflictum, veris verborum oppositionibus confutati, dignam recompensationis sortiti sunt sententiam. Nam excommunicati et expulsi sunt de Ecclesia. Cum autem prædicationis ejus fama undique emanaret, credentiumque multitudo excrevisset,

* Paulo aliter anonymus. *Alios ex gente sua, alios*

ecclesiæ instaurantur, monasteria edificantur. Tunc etiam congregata servorum Dei multitudo, constructum est monasterium in loco qui dicitur Ordorf, sub honore sancti Michaelis archangeli. Qui scilicet omnes apostolico more viventes, labore proprio victum vestitumque acquisierunt. Cur autem in honore sancti Michaelis constructum fuerit idem monasterium, breviter dicendum. Nam cum sanctus Bonifacius prædicando et baptizando in Thuringiam transiret, et prope flumen cui nomen est Oraba, tentoriis fixis pernoctaret, tunc per totam noctem lux magna de cælo sese protendens, locum ubi manebat episcopus circumfulsit: in qua etiam luce sanctus Michael archangelus adveniens, episcopo apparuit, eumque alloquens, in Domino confortavit. Mane itaque facto, laudans et benedicens Deum, ibidem missarum solemniam celebravit. Deinde in eodem loco prandium sibi parari præcipiens, sed a ministro suo audiens cibum quo vesci posset se non habere, respondit: Nonne qui multitudinem populi in deserto quadraginta annis manna de cælo misso potuit pascere, mihi indigno servo suo non prævalet ad unius diei refectionem escam impendere? Hæc cum dixisset, ut mensa sibi apponeretur præcepit. Interea quædam avis advolans, piscem talem qui ad unius diei refectionem sufficeret attulit, et ante mensam projecit. Quo viso, sanctus præsul Deo gratias retulit, piscemque allatum cito præparari jussit. Illo vero præparato et comeso, reliquias in flumen projici præcepit.

XXIV. — *Unde hæc acceperit auctor.*

Exinde cœptum carpens iter et Thuringiam peragrans, diligenter investigavit, cujus illo locus esset, ubi visio tanta sibi apparuit. Conspertoque quod Hugo, qui dicebatur Senior, illius loci possessor esset, petiit ab eo ut sibi dare dignaretur. At ille petita annuens, primus omnium Thuringorum hæreditatem suam tradidit venerando præsuli; deinde vero Albot alique plures contigua prædicto loco prædia tradiderunt. His igitur adeptis, sanctus Bonifacius rediens, in eodem loco frutecta extirpare, terramque incolere jussit, et, jacto fundamento, ecclesiam construi fecit. Hæc autem in libro quodam antiquo scripta reperiens, ideo inserere decrevi, ut, agnita causa unde monasterium prædictum extractum fuerit, et ipse locus, et fundator ejus, angelica visitatione digni, sub veneratione majori habeantur.

XXV. — *Cooperatores ex Britannia ascribit.*

Prædicans ergo et baptizans sanctus præsul Bonifacius in Thuringorum et Hessorum regionibus, perspexit messem quidem esse multam ibi, sed operarios paucos ad copiosam multitudinem credentium instruendam. Unde in provinciam patriamque suam mitens, exinde tam feminas quam viros religiosos, scientiaque varia imbutos, plures venire fecit, sui que laboris onus inter eos divisit. Inter quos erant præcipui viri Burchardus et Lullus, Willibalt et Wunniball frater ejus, Witta et Gregorius: feminæ vero religiosæ, matertera scilicet sancti Lulli, nomine ex parte Franciæ, nonnullos etiam de finibus Hiberniæ

XXXVI. — *Carolomannum et Carolum Magnum laudat ab amore monachorum.*

At Carolomanno præfato longe alia mens erat, qui licet ante sancti Bonifacii prædicationem de religione Christiana parum quid noverit, eo tamen admonente et exhortante citius in timore et amore Dei ita perfectus esse cœpit, ut humana simul et divina prudenter disponeret, nihilque sæcularia jura sine divini administratione servitii, ad quod cœnobialis monasticæque deputatur congregatio, proficere sciret. Similiter et Carolus Magnus, filius scilicet fratris sui Pippini supradicti, qui a Roma usque in Frisiam, ab Hungaria usque in Britanniam, omnia regna suo subegit imperio, cum contra eadem decertaret, non aliter victoriam se adipisci credidit, nisi interim omnia cœnobialia in eisdem regnis jam constructa supplemento aliquo adjuvaret. Si quis in his dubitet, legat in primis sua gesta, deinde circumseat monasteria quæ sub tempore suo fundata habuit Italia, vel Gallia, sive Germania, et inveniet ea aliqua Caroli largitate sublimata, quædam quidem privilegio libertatis, quædam vero prædiorum donis, nisi forte ex subsequenibus regibus seu episcopis sint ablata. Multi namque reges ejusdem Caroli successores, licet in præclaris moribus ac studiis pluribus effulserint, in hoc tamen nimis deliquerunt, quod monasteria nonnulla, vel ipsi tam immensa obsequii sui exactione quam prædiorum ablatione destruxerunt, vel episcopis seu etiam laicis quibusdam, nihil minus quam monasticam religionem curantibus, destruenda tradiderunt. At Carolus noster non solum hæc minime fecisse fertur; sed etiam e contra quondam ad episcopatum pertinentia, prædiis duplicibus redditis, cum consilio communi, ab episcopali ditione absorvit, libertateque regali sublimavit, prænosens, ut reor, prophetiæ spiritu (quod et nos cernimus, et anteriores nostri jamdiu impletum viderunt), loca sancta, quæ necessariis omnibus sufficienter erant relictina a suis institutoribus, tradita vero episcopis, et in penuriam maximam et in destructionem totius disciplinæ regularis ventura fore. Sed hoc nequaquam ideo dico, quod omnia cœnobialia episcopis subjecta destructa sciam, sed partem maximam. Quod tamen eo magis dolendum et miserandum videtur, quo minus ab ignorantibus legis divinæ præcepta, sed a doctissimis agitur, qui commissa sibi destruentes cœnobialia, non solum ipsi percant, sed etiam laicos peccare faciunt in eadem destructione. Quis enim laicorum non putat sibi jam licere quidquid clericis cerunt facere? Unde in his omnibus Carolum proponere possumus ad exemplum. Sicut enim inter reges successores videlicet suos non est inventus similis illi qui conservaret legem Excelesi, ita nullus eorum post eum tanta gloria tantaque potentia potitus est in hoc sæculo, meritoque de illo dicitur: *Non reoedet memoria illius, et nomen ejus requireretur a generatione in generationem.* Quia

* Willibaldus omisit hanc historiam, Gewiliebii scilicet depositionem et Bonifacii successionem: quod

A ergo occasio talis se præluit, ut, commemorantes quantum religio sub antiquis principibus, quantum fuerit destructio religionis ejusdem sub modernis, per hujusmodi opposita, quibus quid sit melius declaratur, aliquos etiam incitarem ad meliora, nemo, precor, hæc indigna lectu et auditu decernat, sed potius attendens, si in tanta destructione reus existat, cavere et emendare student, dum venit tempus, Domino præstante, tenemus, ne forte occupati die mortis queramus spatium poenitentiar, et invenire non possimus. Sed de his satis dictum, revertamur jam ad incepti sermonis exordium.

XXXVII. — *Gewilieb ob homicidium depositio sufficitur in sedem Moguntinam.*

Cum ergo Carolomanni præcepto sanctique Bonifacii consilio synodalis conventus haberetur, multi illi non solum clerici quilibet hæretica pravitate decipi ab Ecclesiæ communione expellebantur, sed etiam episcopi, qui pro aliqua capitalis criminis macula diffamati erant, deponerentur. Erroris autem totius qui tunc in Germania excreverat maximi fuerant auctores duo hæretici, quorum unus Clemens, aliter vero Aldebertus [*Al.*, Eldebertus] dicebatur. De quibus postmodum cum epistolam ad Zachariam papam missas proferre cœperimus, dicitur congruentius, in his enim omnis mortifera eorum hæresis replicatur. Quidam enim episcopus*, nomine Gewilieb [*Al.*, Gewilieb; *Sur.*, Gervilius], Moguntinæ civitati præfatus, tunc deponeretur. Cur autem depositus fuerit, hic subsequenter enarrabo. In illis namque temporibus Saxones devastabant Thuringiam regionem. Quamobrem populi ejusdem regionis confugientes ad supradictum principem Carolomannum, quærebant ab eo auxilium. Qui mox pro eorum ereptione exercitum misit, in quo simul Geroldus Moguntiacensis tunc episcopus, pater scilicet præfati Gewiliebii, jussus transivit. Cumque congressio facta fuisset bellantium et invicem semetferientium, Geroldus episcopus interfectus ibi inter alios occubuit. Deinde filius ejus Gewilieb, adhuc laicus in palatio constitutus, pro sedando patris dolore, clericatus officio promoveretur, et ad regendam Ecclesiam Moguntiacensem post obitum patris subrogabatur. Post non multum vero temporis iterum Carolomannus, exercitu congregato, contra Saxones perrexit, secumque eundem Gewiliebem duxit. Consistentibus autem utriusque populi exercitibus cis citraque ripam fluminis Wisaraha, præcepit Gewilieb puerum suum inter hostes pergere, illicque nomen ejus qui patrem suum occiderat diligenter inquirere. Cumque puero jussa completi responderetur a quodam, proxime illum adesse quem quæreret: Venire rogare, inquit, cum huc quanto citius, quia secum sermocinari Senior (Gallico *Saigneur*) appetit meus. Quo veniente et utrinque alterius adventu denuntiato, mox preparatis equis ab utroque iur, et in medio ante concurrentibus

utrinque anno 745 contigisse colligitur ex lib. II, capp. 7 et 9. Confer notas ad cap. 10 Willibaldi.

Longobardorum regem aliquandiu commorabatur. Inde vero digrediens, terras Bagoariorum ab Otilone duce invitatus visitavit, mansitque apud eos diebus multis verbum Dei prædicans, veræque fidei sacramenta illic renovans. Inter quæ etiam destructores quosdam ecclesiarum populique seductores abigebat, quorum alii falso se episcopatus gradu prætulerunt, alii vero presbyteratus officio se deputarunt; alii etiam, innumera perversitatis signa sequentes, magna ex parte populum seduxerunt. Sed sanctus præsul cum tantam sacerdotum fallaciam atque malitiam aliter non posse probari conspiceret, provinciam Bagoariæ, Otilone duce consentiente, in quatuor divisit parochias, tresque magnarum virtutum viros eis præfecit, quos ordinatione facta in episcopalem gradum sublimavit: quorum primus, nomine Joannes, in oppido quod dicitur Saltzhürg cathedram episcopalem suscepit; secundus Erlmberthus^a in Frisingensi Ecclesia regimen pontificale subijt; tertius Gombolt^b in Ratisponen. civitate, quæ metropolis Bagoariæ est, pontifex constituitur. Virilis quoque a præsule apostolico jam ordinatus, Pataviensi (de Passau) Ecclesiæ prælatus est; sed ejus parochia, quæ quarta erat, a sancto Bonifacio, sicut ceteræ, dividebatur. His ergo pontificibus constitutis et quæcumque tunc corrigenda erant in Bagoaria correctis, ad proprias reijt Ecclesias. Post non multum vero tempore omnia quæ tunc in Bagoaria corrigendo gessit, litteris transmissis, præsul apostolico denuntiavit. At ille, gesta ejus laudans, remisit hujusmodi scripta.

XXXII. — A Gregorio facti approbationem accipit.

« Reverentissimo et sanctissimo fratri Bonifacio coepiscopo, Gregorius servus servorum Dei. Doctoris gentium egregii et beati Pauli apostoli, etc. » (V. de, infra, epist. 46.)

XXXIII. — Carolomanno annuente, synodum Liptinensem celebrat.

Per idem tempus Carolo duce glorioso temporalis vite curam consummante, filii ejus, Carolomannus et Pippinus, in patris successerunt imperium. Sed quia ad nutum Carolomanni^c, qui majoris ætatis erat, omnia paterni regni jura disponebantur, hinc sanctus Bonifacius adiens, præsulque apostolici scripta deferens, omnino poposcit, ut Christianæ religionis culturam, quam pater ejus impromptissimo animo cepit et excoluit, ipse quoque pro Dei amore atque regni stabilitate, nec non pro communi omnium sibi subditorum salute, eodem animo excoleret. His ille precibus quasi divino affatu compunctus,

^a Is nepos ac successor fuit sancti Corbiniani, de quo supra ad ann. 750. De Joanne in Vita sancti Kudberli, anno 717.

^b Gaubaldum vocat Arnolfus ex comite monachus, in lib. 1 de Vita sancti Emmerami; cap. 1, apud Canis., t. II antiq. lect., qui Gaubaldus septemdecim annis fuit beato Emmeramo. Addit Arnolfus, lib. II: Ex eo tempore quo primum a beato Bonifacio in Bagoaria ordinabantur episcopi, vicissim sibi succedebant in hujus episcopatu monachi atque canonici, ita ut si antecessor esset canonicus, fieret successor monachus; quæ con-

omnes sub imperio suo degentes, laicos simul et clericos, a religione Christiana deviantes, cum Regi quam canonica auctoritate ad viam justitiæ revocare studuit. Præcipiebat enim ut, conventu synodali habito, ibi omnia juxta canonum decreta corrigerentur, cujus nimirum conventus synodalis statuti, quia non solum sæcularibus, sed ecclesiasticis etiam rectoribus ædificationem magnam conferre posse videntur, proinde in antiquis exemplaribus scripta invenimus, hic ponere volumus. Sic enim scripta invenimur.

XXXIV. — Synodus Germanica in Liptinensi confirmata.

« In nomine Domini nostri Jesu Christi, ego Carolomannus, etc. » (Vide, infra, concil. Germ.)

B XXXV. — Auctor in monachorum osore invehitur.

Tantæ ergo religionis statuta a principibus neophytis tunc facta, si comparentur legibus his quomodo a quibusdam rectoribus nostris a pueritia usque in senectam omni disciplina Christiana instructi proferuntur, facile potest agnosci, quantum perfectiores fuerint illi neophyti istis Patribus doctissimis, qui non solum apud reges et principes pro locorum sanctorum utilitate intercellere negligunt, sed etiam ipsi loca sancta sibi commissa omnino destruant. O mores pravi cunctis omnino dolendi! o miserranda nimis morum mutatio talis! cum pueri senibus, cæci videntibus, imperiti peritis, laici clericis, religiosiores inveniantur. Quondam namque in provinciis multis, ubi, sanctæ Ecclesiæ vinea noviter plantata, necdum vel novitia fructuum spiritualium ad omnes pervenit, a plurimis sæcularibus viris dicebatur: Qui pro fragilitate nostra a consuetis mundi deliciis penitus nos continere nequimus, saltem vel alios continentes ad servitium Dei congregantes, illos nostris corporalibus subsidiis pascamus, ut et orationibus suis, aliisque spiritualibus subsidiis nos pascant ne pereamus. Nunc autem cum omnium virtutum scientia et experientia aliqua et in libris prolata pene ad omnium notitiam pervenit, nullusque Christianorum dicere potest: Quia nemo nos conduxit (Matth. xx), tam clerici quam laici plurimi dicere solent: Quid prosunt tibi cœnobicia vel tanta monachorum agmina? Multo enim melius esset ut prædia quibus iidem monachi inutiliter saginantur, servitio nostro præstarentur. Nec quidem multi verbi, sed multo plures operum suorum attestations ita esse fatentur, quasi malitia et irreligiositas eorum minus a Domino puniatur, si nullus monachus vel religiosus in hoc sæculo inveniat.

suetudo ad sua ipsius tempora duraverit. Ex quo factum sit ut eatenus monachi sancti Emmerami non alium abbatem habuerint quam episcopum.

^c Duo sub Carolomanno concilia celebrata sunt: unum in Germania, loco incerto, xi Kalend. Martii, anno Christi 712; alterum Kalendis Martii anno sequenti apud Liptinas agrî Camaracensis, in quo superioris synodi canones relecti et approbati sunt, additis canonibus quatuor, quorum unum dicitur referret Otilone ultimo loco. Lege Acta synodi utriusque integra apud Sirmundum.

ante synodum subscriptam [I. e. g., suprascriptam] directa fuerit, tamen quia ad sequentium epistolarum relationem ex parte respicit, et sub unius præsulis tempore hæc omnesque quæ subsequuntur scriptæ sunt, nos quoque simul scribere decrevimus.

I. — *Bonifacius scribit Zachariæ.*

« Domino charissimo, summi pontificatus infula prædilo, viro Apostolico Zachariæ, Bonifacius servus servorum Dei. Confitemur, domine Pater, quia postquam cognovimus, etc. » (Vide, infra, epist. 49.)

II. — *Zachariæ responsio.*

« Reverentissimo et sanctissimo fratri Bonifacio episcopo Zacharias servus servorum Dei. Suscepimus sanctissimæ fraternitatis tuæ, etc. » (Vide, infra, epist. 50.)

III. — *Baptismus an et qua forma vitiosa iterandus.*

« Reverentissimo et sanctissimo fratri Bonifacio coepiscopo Zacharias servus servorum Dei. Virgilius et Sidonius religiosi viri apud Bajoariorum, etc. » (Vide, infra, epist. 56.)

IV. — *Romana synodus sub Zacharia contra Aldebertum et Clementem.*

« In nomine Domini Jesu Christi, imperante domino piissimo Augusto, etc. » (Vide, infra, concil. Rom.)

Bonifacii epistola recitata in synodo.

« Excellentissimo Patri atque apostolico pontifici Zachariæ papa Bonifacius, servus servorum Dei, optabilem in Christo salutem. Postquam me ante annos prope triginta, etc. » (Vide, infra, epist. 57.)

V. — *Epistola encyclica Zachariæ ad episcopos.*

« Dilectissimis nobis Reginfrido, etc. Gratias ago Deo Patri omnipotenti et Domino, etc. » (Vide, infra, epist. 68.)

VI. — *Alia encyclica de confirmatione synodi a Bonifacio habita.*

« Zacharias papa universis, etc. Referente nobis reverentissimo, etc. » (Vide, infra, epist. 48.)

VII. — *Item alia de eadem re et variis dubiis.*

« Reverentissimo et sanctissimo fratri Bonifacio coepiscopo, Zacharias, etc. Cum nobis sanctissimæ fraternitatis tuæ syllabæ, etc. » (Vide, infra, epist. 60.)

VIII. — *Zachariæ epistola de capitulis ad Pippinam missis, et de hæreticis.*

« Reverentissimo Bonifacio coepiscopo Zacharias, etc. Egregie nos admonet apostolus Paulus, etc. » (Vide, infra, epist. 61.)

IX. — *Idem variis dubiis respondet.*

« Reverentissimo fratri Bonifacio coepiscopo Zacharias, etc. Sacris liminibus beati apostolorum, etc. » (Vide, infra, epist. 71.)

X. — *Zachariæ confirmatio de archiepiscopis ordinatis.*

« Reverentissimo fratri Bonifacio Zacharias. Legimus in libro Actuum apostolorum, etc. » (Vide, infra, epist. 54.)

XI. *Zacharias queritur cur pro solo Grimone patrum petat Bonifacius.*

« Reverentissimo fratri Bonifacio Zacharias, etc.

A Suscipientes sanctæ fraternitatis tuæ litteras, etc. » (Vide, infra, epist. 55.)

XII. — *Bonifacius per Lullum consulit Zachariam de conversatione cum malis sacerdotibus.*

« Reverentissimo patri. . . . Zachariæ Bonifacius, etc. Paternæ pietatis vestræ sanctitatem, etc. » (Vide, infra, epist. 73.)

XIII. — *Zachariæ responsio.*

« Reverentissimo fratri et coepiscopo Bonifacio Zacharias, etc. Benedictus Deus et Pater Domini nostri, etc. » (Vide, infra, epist. 76.)

XIV. — *Zacharias Bonifacio gratulatus, et Moguntiam metropolim confirmat.*

« Zacharias papa Bonifacio, etc. Qualiter Dominus Deus no ter, etc. » (Vide, infra, epist. 72.)

XV. — *Privilegium Fuldensi monasterio concedit.*

« Zacharias papa Bonifacio episcopo, etc. Quoniam semper sunt concedenda, etc. » (Vide, infra, epist. 77.)

XVI. — *Non omnes Bonifacii epistolas invenire potuit auctor.*

Hucusque cum epistolarum serie sufficiat intimasse qualis labor quantave cura sancto Bonifacio fuerit circa omnes quos ipse ad Christianitatis cultum convertit. Si quem vero moveat quod plurimæ epistolæ, quarum mentio sit in superscriptis epistolis, hic pariter scriptæ non habentur, sciat illud hac de causa accidisse, quoniam nusquam eas invenire potui. Deinde in primis diebus volo quanta Carolomanni principis devotio fuerit circa Fuldense monasterium. Rationabile etenim videtur eandem devotionem intimare, non solum ad declaranda tanti viri beneficia, verum etiam ad profectum illorum qui exemplis bonis adificari merentur, pariterque ad confusionem eorum qui, licet optima quæque sciant, videant, audiant, in nequitia tamen solita perseverant, ore tantummodo Deum confitentes, sed factis negantes; cordium aures ad secularis vite amorem reserantes, sed ad præcepta divina obturantes. Princeps igitur prædictus, quamvis undique adjacentium provinciarum bello comprimeretur, non tamen ideo a procuratorum sanctorum locorum servorumque Dei retraheretur, credens utique arma spiritualia, id est, virtutes animæ, multo fortiora esse quam corporalia, nullamque spem habens in multitudine absque spiritali fortitudine, juxta illud: *Non salvatur rex per multam virtutem, et gigas non salvabitur in multitudine virtutis suæ (Psal. xxxi)*. Postquam ergo omnia Christianæ religionis jura, ut in præcedentibus libri hujus scriptis agnosci potest, tam falsos Christianos quam hæreticos expellendo, juxta sancti Bonifacii consilium correxit, illius etiam vota in monasterio Fuldensi noviter constructo implevit. Nam cum abbas Stormi illum locum, ubi nunc situm est idem monasterium, cum fratribus quibusdam incolere coepisset, ejusdemque loci qualitatem sancto Bonifacio denuntians satis laudavisset, tunc ille ad Carolomannum pergens, suppliciter obsecravit eum, dicens: Perpetua remuneratione tua omnipotentem

Deum exoro, si mihi succurrere dignaris, ut in orientali regno tuo monasterium construere monasticamque vitam instituire possim. Habemus enim in solitudine, quam Boctonia nuncupatur, juxta fluvium qui dicitur Fulda, locum satis aptum famulantibus Deo repertum, qui ad vestram pertinet ditionem, quem scilicet locum a pietate vestra nobis concedi petimus, quatenus in hoc Christo servire queamus. Quo audito, Carolomannus nutu Dei gavisus est, et convocans omnes palatii sui milites, petitionem episcopi eis intimavit, atque coram eis locum postulatum tradidit episcopo, dicens: Locum igitur quem petis, et quem juxta ripam fluminis Fulde situm asseris, totum quicquid in hoc sub mea potestate consistit, ab hodierna die in jus Domini trado, ita ut ab illo loco undique, ab oriente scilicet et occidente, a septentrione et meridie, marcha^a per tria milliaria passuum tendatur. Hac itaque traditione facta, misit etiam nuntios, qui omnes nobiles in regione Grabfeldt habitantes congregarent, eosque suppliciter rogarent, ut omnes qui infra marcham supranominatam aliquid proprietatis haberent, facerent quæ et princeps fecisset, tradens videlicet in obsequium Domini monasteriique a sancto Bonifacio construendi. Cumque a nuntiis præsignati omnes fuissent congregati, principisque petitionem cognovissent, mox cum omni devotione quicquid proprietatis ibidem habuerunt Deo sanctoque Bonifacio, nec non abbati venerando Sturmio possidendum tradiderunt. Ut autem hæc traditio in perpetuum corroborata permaneret, Carolomannus, ejus instinctu hæc omnia agebantur, jussit chartam suæ traditionis scribi, quam ipse sigillo proprio firmata studuit.

XVII. — *Carolomannus vitæ monasticæ desiderio regnum Pippino cedit.*

Cum igitur hæc et his similia idem Carolomannus faciens, in dilectione Dei et proximi magis ac magis proficeret, sed eandem dilectionem non ea qua voluit integritate in seculari habitu constitutus implere prævaleret, elegit optimam partem quæ non auferretur ab eo. Nam reliquit ampla terrenæ potestatis regna, et ad Cassinum montem, in quo tunc avari summa monasticæ vitæ disciplina habebatur veniens, monachus ibi efficitur, Pippino fratri committens munia regni. Hic itaque, accepta paternæ et fraternæ potestatis monarchia, quæ tunc major-domus [Major-domus] dicebatur, eandem devotionem, eandemque sollicitudinem, quam et frater ejus, excoluit tam in divinis quam secularibus negotiis, secutus per omnia sancti Bonifacii consilia. Quare contigit ut cum se Deo, qui deponit potentes de sede et exaltat humiles, submittere jugiter studeret, regalis potentia^b excellentiam obtineret. Tanta vero

^a Id est, limes: unde marchiones dicti, quod limites regni vel provinciarum custodirent. Injuncte donationis limites signantius expressit Bonifacius in quodam instrumento a se confecto anno dominicæ Inc. 717, principatus vero nobilium virorum Carolomanni et Pippini fratris ejus anno 6, mense Martio 22, apud

A dignitate sublimatus, eodem modo quo et antea sanctum Bonifacium diligere simul et venerari studebat, unde etiam traditionem fraternam suis litteris roborare curavit. Quarum litterarum exemplar hic inserere cupio, ut Fideles quique inde instruantur, raptiores vero iniqui videant et confundantur.

XVIII. — *Pippini itidem Privilegium.*

Pippinus rex Francorum, vir illustris, Bonifacio archiepiscopo et legato Germanico ab apostolica sede directo. Quia veneranda paternitas tua nostram excellentiam postulavit, etc. (Vide, infra, epist. 95.)

XIX. — *Adalgeri donatio cælitus vindicata. Ultio in contradicentes.*

Eodem tempore contigit ut quidam clericus, nomine Adalger, bonæ conversationis vir, sancto Bonifacio adhereret, eique fideliter ministraret. Post modicum vero temporis, infirmitate gravi captus, cum se in extremis hujus vitæ positum sentiret, cum consilio viri Dei, quæcumque prædia ex hereditate paterna habuit, ad sanctum Martinum tradidit. Sed, eo defuncto, fratres ejus, Asperth et Truttmunt, omnia quæ tradidit in locis subternominatis, id est, ad Amanaburg, ad Brettenbrunn et Selehain^c, et suam potestatem redigebant. Cumque pro hac causa a defensoribus episcopi admoneretur, responderunt se velle cum juramento affirmare quod fratris prædia merito sibi vindicarent. Cui juramento episcopus se ad futurum promisit. Adveniente ergo die statuto, et congregata multitudine copiosa propinquorum suorum, ut promissum juramentum completerent, advenit etiam vir Dei prioriter. Cum autem prædicti homines juramenti faciendi adiutores secum ad altare traxissent, dixit episcopus: Vos adjurato si vultis, nolo ut omnes hos congregatos perdatis. At illi, nihil morantes, juramentum fecerunt. Quo facto, episcopus dixit ad illos: Jurastis? Qui respondentes: Juravimus, inquirunt. Tunc episcopus ait ad Asperthum: Major ursus te occidat. Deinde ad Truttmuntum dixit: Nunquam ex semine tuo videas filium vel filiam. Quod scilicet utrumque ut a sancto episcopo prædictum est eventus rei probavit. Nam, post modicum temporis, Aspertho ad mensam sedente, venerunt qui dicebant ursum magnum discurre per campum. At illo equo celeriter ascenso et venabulo arrepto cœpit ursum persequi, antequam præpararent se comites sui: in quo itinere equo delapsus, totusque per membrorum compagines confractus interiiit. Cum autem servi illius ad illum properantes pervenissent, invenerunt eum jam mortuum. Truttmunt vero audiens sancti viri prophetiam in fratre suo esse completam, nimis expavit, et mox prædia injuste ablata ad altare sancti Martini reddidit.

Browerum in lib. 1 Antiq. Fuld., cap. 4. Confer Vitam sancti Sturmii, ad ann. 779.

^b Et quidem a Bonifacio unctus in regem, quod infra in appendice demonstrandum.

^c Locus iste vicinus Amanaburgo ac monasterio Fritslaren, in confinio Hassie et Thuringiæ.

XX. — *Bonifacius Frisiam repetit, Lullo Moguntia* A
substituto.

Post hæc igitur cum sanctus præsul Bonifacius verbi divini semina, quæ infra Germaniæ Galliarque confinia jecit, in cordibus credentium jam pullulasse et fructum facere cerneret, nec non, vicinam corporis sui solutionem prænosens, sitiret omni modo quando veniret et appareret ante faciem Dei, decrevit adire. Frisonum populis, olim quidem ejus doctrina ad Christianæ religionis culturam conversos, sed, fallente diabolo, iterum quosdam eorum ad pristinum gentilitatis errorem devolutos, ut aut eos Deo reconcilians ibi præsentem vitam fructuosa pacè finiret, aut, si hoc magis Deo placeret, pro ejus nomine quæcumque ibidem adversa et cruciamina sibi occurrerent, usque ad mortem sustineret. Sed priusquam B tanti discrimina iter arripere, sciens non convenire, ut, pro alienæ civitatis salvandis laborans, proprias sibi commissas oves perire permitteret, sanctum Lullum, qui fidelissimam prædicationis et laboris qui comes existit, cuiusque probitatem omni dignitate condignam satia agnovit, cum consensu venerandi regis Pippini, nec non episcoporum et abbatum atque canonicorum, omniumque procerum ad suam diocæsim pertinentium, pro se episcopum elegit et ordinavit. Nam ab apostolico præsule jam ante eundem, pro se ordinandum impetravit. Quo facto, mox illum manu propria apprehendens, commendavit cunctis principibus ibidem congregatis, ut ei tanquam Patri obedirent, et adiutores ei in omnibus necessitatibus existerent.

XXI. — *Ejus monita ad Lullum, et profectio.*

Deinde profectus ad eos qui in Thuringia et qui circa Rhenum habitabant, eadem faciebat. Novissime vero ipsum Lullum admonens dixit: « Quoniam resolutionis meæ tempus appropinquat, voluntas mea est proficisci ubicunque me divina gratia dirigere voluerit. Sed tu, fili charissime, commissarum animarum curam age, tu populum ab errore revoca, tu inchoatam monasterii mei basilicam prope Fuldam perfice, ibidemque corpus meum, quocumque obiero, sepulturæ committito. Ad hæc etiam quæ itineri nostro jam necessaria sunt prævide, et linteum quo istud decrepitum corpus post obitum meum involvitur in theca librorum meorum reponere. » Postquam loquendi finem fecit sanctus Bonifacius, beatus Lullus, licet ex imo pectore suspiria multa traheret, licet ex nimio dolore, lacrymatus fuisset, non tamen aliud quam tantus Pater proposuit suggerere præsumpsit. Paucis itaque diebus transactis, navim cum conviatoribus ad hujusmodi iter electis ascendit, et Rheni fluminis alveo defertur, donec aquosa Frisonum arva ingrediens, in stagnum quod lingua eorum Almeri dicitur sospes perveniret. Ubi circumquaque pergens, verbum Domini cum fiducia prædicavit,

ecclesias ingenti studio construxit. Tantam autem gratiam Dominus famulo suo contulit, ut post paucos dies multa millia virorum ac mulierum cum commitione suo chorepiscopo^a Koban baptizaret. Hunc namque ad sublevandam senectutem suam, injuncto sibi episcopatu in urbe quæ dicitur Thret subrogavit. Erant etiam ei factores presbyteri tres et totidem diacones, quorum hæc sunt nomina: Wintrung, Waltheri et Adaltheri, Hamunt, Skirhalt, et Derso: Vaccar vero et Kundekar, Willjheri et Hadolf ex monastico Ordine erant sequentes eum. Qui omnes unanimiter cum sancto Bonifacio, laborantes in prædicatione Evangelii, meruerunt consortes fieri in palma martyrii.

XXII. — *Bonifacius a Frisiis circumventus verba facit* ad suos.

Nam cum per latas Frisonum regiones, prædicandi causa, discurrissent, venissentque ad flumen quoddam, Borthine vocatum, quod est in finibus eorum, qui rustica dicuntur Lingua Auster et Westericbe, sanctus Bonifacius, suorum tantummodo clientium comitatu stipatus, jussit ibi tentoria fieri, cumque videlicet in eodem loco eorum qui nuper baptizati erant adventum exspectare confirmationis gratia. Dies enim appropinquabat, qui ad eundem confirmationem statutus erat. Cumque dies prædestinatus advenisset, et ortus sol altiores lineæ suæ gradus jam præoccupasset, tunc omnes qui quasi filii a patre expectabantur, indignam ad accipiendam sancti Spiritus gratiam que ipso die per sacram confirmationem offerenda erat super illos, versa vice, pro amicis inimici, pro novitiis fidei cultoribus^b novitiores cum ingenti strepitu horrendoque armorum sumptu in castra sanctorum proruperunt. Quo viso, pueri ex castris proilientes, armisque sese accingentes, sanctos contra populi fuzentis multitudinem defendere gestiebant. Sed sanctus Bonifacius, audito tumultuantis turbæ impetu, primo quidem ad munimentum spiritu, illis asylum confugit, sumens videlicet sanctorum reliquias quas secum indesinenter habere consueverat. Deinde vero, accitis ad se clericis, e tentorio processit, et pueros suos ad resistendum paratos compeccit, dicens: « Nolite, queso, pueri mei, pugnare, nolite adversariis nostris bellum inferre, quia sacræ Scripturæ verbis edocemur, ut non solum malum pro malo non reddamus, sed etiam bonum pro bono exhibeamus. Jam enim diu optatus adest dies, jam tempus illud advenit, quo de laboriosa hujus sæculi ærumna ad eternæ beatitudinis invitamur gaudia. Cur ergo tantam gratiam, tantam gloriam a nobis secernere et auferre vultis? Quia potius confortamini in Domino, et oblata gratiæ divinæ dona nos gratanter suscipere permittite. Sperare duntaxat in Domino, et ipse liberabit nos ab omnibus periculis. » Hæc et similia dicens, animos

^a Legendum videtur *coepiscopo*. Kobanus enim vere erat episcopus, ut initio Vitæ observatum. Certe Willibaldus in Vita præmissa, num. 25, Usurvas

aliique Martyrologi Kobanum Bonifacii *coepiscopum* vocant.

^b Fallitur Oskanus, ut in appendice, num. 9, probabimus.

Deum exoro, si mihi succurrere dignaris, ut in A orientali regno tuo monasterium construere monasticamque vitam instituire possim. Habemus enim in solitudine, quæ Bochohia nuncupatur, juxta fluvium qui dicitur Fulda, locum satis aptum famulantibus Deo repertum, qui ad vestram pertinet ditio- uem, quem scilicet locum a pietate vestra nobis concedi petimus, quatenus in hoc Christo servire queamus. Quo audito, Carolomannus nutu Dei gavisus est, et convocans omnes palatii sui milites, petitionem episcopi eis intimavit, atque coram eis locum postulatum tradidit episcopo, dicens: Locum igitur quem petis, et quem juxta ripam fluminis Fuldæ situm asseris, totum quicquid in hoc sub mea potestate consistit, ab hodierna die in jus Domini trado, ita ut ab illo loco undique, ab oriente scilicet et occidente, a septentrione et meridie, marcha^a per tria milliaria passuum tendatur. Hac itaque traditione facta, misit etiam nuntios, qui omnes nobiles in regione Grabfeldt habitantes congregarent, eosque suppliciter rogarent, ut omnes qui infra marcham supranominatam aliquid proprietatis haberent, facerent quæ et princeps fecisset, tradens videlicet in obsequium Domini monasteriique a sancto Bonifacio construendi. Cumque a nuntiis præsignati omnes fuissent congregati, principisque petitionem cognovissent, mox cum omni devotione quicquid proprietatis ibidem habuerunt Deo sanctoque Bonifacio, nec non abbati venerando Sturmii possidendum tradiderunt. Ut autem hæc traditio in perpetuum corroborata permaneret, Carolomannus, cujus instinctu hæc omnia agebantur, jussit chartam suæ traditionis scribi, quam ipse sigillo proprio firmari studuit.

XVII. — *Carolomannus vitæ monasticæ desiderio regnum Pippino cedit.*

Cum igitur hæc et his similia idem Carolomannus læciens, in dilectione Dei et proximi magis ac magis proficeret, sed eandem dilectionem non ea qua voluit integritate in sæculari habitu constitutus implere prævaleret, elegit optimam partem quæ non auferretur ab eo. Nam reliquit amplæ terrenæ potestatis regna, et ad Cassinum montem, in quo tunc aeternæ sima monasticæ vitæ disciplina habebatur veniens, monachus ibi efficitur, Pippino fratri committens munia regni. Ille itaque, accepta paternæ et fraternæ potestatis monarchia, quæ tunc major-domus [Mar-donatus] dicebatur, eandem devotionem, eandemque sollicitudinem, quam et frater ejus, excoluit tam in divinis quam sæcularibus negotiis, secutus per omnia sancti Bonifacii consilia. Qua de re contigit ut cum se Deo, qui deponit potentes de sede et exaltat humiles, submittere jugiter studeret, regalis potentia^b excellentiam obtineret. Tanta vero

^a Id est, limes; unde marchiones dicti, quod limites regni vel provincie custodirent. Hujusmodi donationis limites signavit expressit Bonifacius in quodam instrumento a se confecto anno dominicæ Inc. 717, principatus vero nobilium virorum Curo omanni et Pippini fratris ejus anno 6, mense Martio 22, apud

dignitate sublimatus, eodem modo quo et antea sanctum Bonifacium diligere simul et venerari studebat, unde etiam traditionem fraternam suis litteris roborare curavit. Quarum litterarum exemplar hic inserere cupio, ut Fideles quique inde instruantur, raptores vero iniqui videant et confundantur.

XVIII. — *Pippini itidem Privilegium.*

« Pippinus rex Francorum, vir illustris, Bonifacio archiepiscopo et legato Germanico ab apostolica sede directo. Quia veneranda paternitas tua nostram excellentiam postulavit, etc. » (*Vide, infra, epist. 95.*)

XIX. — *Adalgeri donatio cælitus vindicata. Ulricus in contradicentes.*

Eodem tempore contigit ut quidam clericus, nomine Adalger, bonæ conversationis vir, sancto Bonifacio adhaereret, eique fideliter ministraret. Post modicum vero temporis, infirmitate gravi captus, cum se in extremis hujus vitæ positum sentiret, cum consilio viri Dei, quæcunque prædia ex hereditate paterna habuit, ad sanctum Martinum tradidit. Sed, eo defuncto, fratres ejus, Asperth et Truttmunt, omnia quæ tradidit in locis subternominatis, id est ad Amanaburg, ad Brettenbrunn et Selesheim^c, in suam potestatem redigebant. Cumque pro hac causa a defensoribus episcopi admonerentur, responderunt se velle cum juramento affirmare quod fratris prædia merito sibi vindicarent. Cui juramento episcopus se adfuturum promisit. Adveniente ergo die statuto, et congregata multitudine copiosa propinquorum suorum, ut promissum juramentum completerent, advenit etiam vir Dei p-riter. Cum autem prædicti homines juramenti faciendi adiutores secum ad altare travissent, dixit episcopus: Vos adjurato si vultis, nolo ut omnes hos congregatos perdatis. At illi, nihil morantes, juramentum fecerunt. Quo facto, episcopus dixit ad illos: Jurastis? Qui respondentes: Juravimus, inquit. Tunc episcopus ait ad Asperthum: Major ursus te occidat. Deinde ad Truttmundum dixit: Nunquam ex semine tuo videas filium vel filiam. Quod scilicet utrumque ut a sancto episcopo prædicum est eventus rei probavit. Nam, post modicum temporis, Aspertho ad mensam sedente, venerunt qui dicebant ursum magnum discurre per campum. At ille equo celeriter ascensus et venabulo arrepto cepit ursum persequi, atque equo delapsus, totusque per membrorum compagines contractus interiit. Cum autem servi illius ad illum properantes pervenissent, invenerunt eum jam mortuum. Truttmunt vero audiens sancti viri prophetiam in fratre suo esse completam, nimis expavit, et mox prædia injuste ablata ad altare sancti Martini reddidit.

Browerum in lib. 1 Antiq. Fuld., cap. 4. Confer Vitam sancti Sturmii, ad ann. 773.

^b Et quidem a Bonifacio unctus in regem, quod infra in appendice demonstrandum.

^c Locus iste vicinus Amanaburgo ac monasterio Fritislarrensi, in confinio Hassie et Thuringie.

sent, congregaverunt et ipsi seniores populi judi- A
cesque ad resistendum. Et quia multitudini adve-
nientium congregari non posse viderunt, testati sunt
a rege Pippino^a justum fuisse ne corpus sancti Boni-
facii inde auferretur. Verumtamen legati, hoc
magis fictum quam verum arbitantes, viribus totis
in ea qua venerant causa instabant, virtute scilicet
divina eos roborante et adjuvante, ut voti compotes
existerent. Quod etiam ita esse rei probavit eventus.
Nam cum utrinque ageretur altercatio de corpore
sacro, interea signum ecclesiarum, quod vulgo appel-
lari solet glocca [Al., clocca; al., clogga], absque
humano motu, sonare cepit. Quo audito, incolæ
omnes qui illic aderant, ad pugnam congregati,
nutu divino porterriti, obstupuerunt, et sancti viri
corpus reddendum esse decreverunt; statimque red- B
ditum est corpus, et a venerabilibus prædictis lega-
tis susceptum cum debito honore, et sine remigantium
labore, tricesimo obiit sui die, quasi ad hoc
statuto, multi virorum ac mulierum procul habitan-
tium convenerant, qui, neascientes adventum sancti
corporis, grati tantum præstolandi seu occurrendi
legatis illic venire disposerant. Sed et venerandus
præsul Lullus, qui legatis transmissis mox ad regiam
curtem properarat, ipso die, licet ignarus de suorum
reditu sanctique corpora adventu, simul advenit,
Deo tantum convenientiam ordinante, ut illis com-
muniter adveniensibus, quibus magna lætitia ex
amisso patre et doctore contigit, fieret etiam com-
mune gaudium, cum eum perennem patronum apud
Deum habere posse agnovissent.

XXV. — *Moguntiacensibus frustra obtinentibus.*

Suscepto igitur thesauri tanti pignore, fuerunt plu-
rimi in urbe Moguntiacensi, qui censebant illic sepe-
tendum esse sancti viri corpus, ubi erat episcopus,
affirmantes hujusmodi jus esse omnium Ecclesiarum,
ut quo quis sedem episcopalem haberet, illic quoque
appellendus sit. In tantum autem quorundam illud
affirmantium prævaluit certamen^b, ut pene eorum
consilio sanctus Lullus consentiret, nisi euidam ve-
nerabili diacono, qui dicebatur Otpertus, apparuisset
sanctus Bonifacius in visione dicens: Dic episcopo
Lullo ut corpus meum absque omni ambiguitate ad
monasterii mei locum transferat. Cumque hanc jus-
sionem multi audientes minime crederent, præsul
Lullus, allatis sanctorum reliquiis, jussit Otpertum
probare jurando si vera esset eius visio. At ille, ni-
hil dubitans, jussa implevit, visionem jurando pro-
tavit. Quod cum factum fuisset, omnes non solum
ea quæ prius reverterant de sancti corporis transla-

tionem fieri consenserunt, sed etiam adjutores esse
cepunt in his quæ hujusmodi cura poscebat. Qui-
dam enim ad afferendas naves, ut celeriter trans
Rhenum proficisci possent, properabant; quidam
vero litaniam, psalmodiam, aliaque divinæ laudis
cantica sanctum lunus sequentes dicebant. Cumque
turba una longius procedens, ultraque procedere non
valens rediret, alia nihilominus turba de regione
vicina accessit, gaudens illius sancto obambulare
corpori, quem credidit et speravit sibi apud Do-
minum suffragari. Quæ ibi lætitia et compunctio de-
tanti viri patrocinio plurimis fuerit exorta, hoc ne-
queunt nostra digne deprimere scripta. Unde etiam
in quibusdam locis, ubi cum sancto corpore perno-
tabant vel meridiabant, in ejus honore ecclesiarum
postea construebant. Tali itaque gaudio perfructus,
est monasterii Fuldensis loco, quo ipse sepeliri sæ-
pius optavit, sæpiusque id beato præsuli Lullo per-
agendum commendavit. Qui et petitionem ejus com-
plere summopere nisus, cum veneratione debita terræ
quod suum erat reddidit, animam vero celestibus
gaudiis sociandam omnimodis precibus commendare
curavit.

XXVI.

In ejus venerando tumbe loco, per ejus merita,
multis quod fides congrua ad obtinenda ea quæ pos-
cunt incitat plurima eveniunt beneficia tam interioria
quàm exterioris hominis. Interioris quidem, cum
veniam delictorum suorum obtinuerint; exterioria
vero, cum infirmitatem vel debilitatem aliquam cor-
poralem evaserint. Quæ videlicet et utraque beneficia
quotiescunque ibi non impetrantur, non imputandum
est vel divinæ inclementiæ, vel invalido apud Deum
sancti Bonifacii patrocinio, sed potius his qui, infi-
rmitate capti, non merentur exaudiri, attestante
Evangelista qui de Domino nostro dicit: Quia non
potuit ullas virtutes facere propter incredulitatem
quorundam (Math. xiii). Cessant etiam interdum
miracula tam pro servitutis divinæ negligentia quam
pro incorrigibili inhabitantium malitia; cessant et
idcirco, quia cum aliquando per intercessionem san-
ctorum eveniunt, non solum laudes vel grates Deo
debitæ sanctisque ejus minime referuntur, sed nec
memoriæ commendantur. Habuit autem sanctus Bo-
nifacius in episcopo annos xxxvi, menses vi et dies
vi. Passus est una cum sociis Nomis Junii, anno scilicet
peregrinationis suæ 40, sed incarnationis Domini
septingentesimo quinquagesimo^c, regnante eodem
Domino nostro, cui laus et gloria per omnia sæcula
seculorum. Amen.

^a Pipini mandatum in gratiam Moguntinorum
significatum esse tradit Eigil abbas in Vita sancti Sur-
mii, num. 16.

^b Ob illam contentio: em Moguntiacensibus cese-
quit extra sancti Bonifacii, quæ hodie quoque apud

illos in veneratione sunt, teste Serario, in Hist. Mo-
gunt., lib. iii, notat. 47. Confer Vitam sancti Sur-
mii, num. 16.

^c Adde quinto ex Wallibaldo. Sed hæc de re plu-
ribus agendum postea.